

Lectura de la imatge a través del retrat

Coneix-te a tu mateix (Oracle d’Apolo)

Miquel Pescador 2012 www.miquelpescador.com

Què volem aconseguir?

A El gènere: el retrat

He triat el retrat perquè és la representació d'un altre home o dona com nosaltres. Això fa que el tema ens interessi ja que ens interessa conèixer l'altra persona i, de retruc, a nosaltres mateixos.

El món del retrat és molt ampli. El veurem d'una manera focalitzada sense esgotar el tema. Ens concentrarem en el retrat sense veure exhaustivament ni la seva història ni les seves variants.

B La motivació: Retrat i psicologia

L'Oracle d'Apolo a l'Antiga Grècia tenia gravat el lema "**Coneix-te a tu mateix**" com el màxim coneixement possible.

Construir un retrat d'un mateix o d'una altra persona és una via d'accés al coneixement que planteja l'Oracle d'Apolo.

Són, per tant, **tres els vessants del coneixement amb la imatge**.

Un vessant consisteix a observar atentament tant el retrat com la persona real representada i establir una **lectura de la personalitat (caràcter) del retratat** a través d'imatges.

Un altre vessant consisteix a **descobrir la manera d'entendre el món de qui retrata** i que es manifesta en la seva manera de mirar. La seva mirada es concreta a través de les imatges que crea.

Un tercer vessant consisteix a **descobrir la manera d'entendre el món de l'espectador** ja que en la manera de mirar el món i les imatges descobreix la manera o maneres en què connecta, "vibra" amb ells.

En la figura de l'artista les tres mirades conflueixen en l'acte de la creació del retrat perquè aquest és una síntesi del caràcter del retratat i de la manera d'entendre el món de l'artista-espectador.

C Altres motivacions

La imatge més enllà de l'estil

Més enllà de l'ego creador que l'artista manifesta amb un estil, proposo una investigació honesta utilitzant el llenguatge visual com a eina.

No cerquem resultats estèticament previsible (estils) sinó una dinàmica de treball en tensió creativa constant que porta d'una descoberta a una altra.

Si som capaços de trobar una imatge que sintetitzi tota la investigació, de ben segur que aquesta ens serà sorprenent i, per sobre de tot, autèntica.

El plaer de treballar i de pensar amb imatges.

Es una metodologia d'investigació diferent de la textual i que té l'avantatge de tenir tota la informació al mateix temps davant dels ulls i desencadenar processos intel·lectuals imprevisibles i enornement creatius.

1 El tema: el retratat. Entorn i cultura (visió complexa del propi retratat)

El tema d'un retrat és el caràcter (allò que el marca, el caracteritza) del retratat: la seva personalitat i tot allò que el distingeix socialment, històricament, intel·lectualment...

Les formes geomètriques són una manera de transmetre la personalitat del retratat (incloure imatges còmic)

Un retrat ens parla d'altres realitats més enllà del representat que el complementen i també el defineixen

L'entorn físic en què ubiquem el retratat, la seva manera de vestir, el seu pentinat, els seus moviments, els objectes que l'envolten... poden dir coses importants de la seva personalitat i de la realitat social i històrica en què s'inscriu.

També poden fer al·lusió a referents culturals (literaris, mitològics, religiosos o històrics) com una manera de comunicar més clarament la personalitat del retratat o, inclús, idealitzar-la.

Un altre objectiu consisteix en aprendre a observar una persona, a fer especulacions sobre la seva personalitat i a establir relacions entre ella i el seu entorn i cultura.

2 La forma*: la imatge (el retrat)

2a Un retrat és una imatge que es dissenya i que es construeix (relació model-artista-imatge)

La imatge, en aquest cas el retrat, és una complexa organització d'elements visuals que pretenen transmetre un determinat missatge (la personalitat del retratat)
En si, la imatge no és ambigua perquè està totalment definida en la direcció que l'artista l'ha concebut.

La imatge es regeix per les lleis del llenguatge visual que responen a mecanismes inconscients que realitzem en l'acte de la percepció visual.

També, però la imatge planteja una manera d'entendre la realitat i que respon a la manera de mirar de l'artista que ha concebut la imatge. Es una "opinió" sobre la personalitat del retratat. Aquesta opinió la interpreta l'espectador a partir dels elements visuals i de l'organització de la pròpia imatge.

Un altre objectiu consisteix en posar en pràctica les lleis del llenguatge visual fent nosaltres un retrat d'aquella persona real que vulguem i descobrir la nostra mirada com a creadors.

2b Un retrat és una imatge que es llegeix (relació artista-imatge-espectador)

Al punt 2a em dit que la imatge es regeix per les lleis del llenguatge visual que responen a mecanismes inconscients que realitzem en l'acte de la percepció visual i que no és ambigua en la transmissió d'un missatge en la direcció que l'artista ha definit.

La seva lectura, però, no és única perquè depèn dels tres factors abans mencionats.

Malgrat la imatge no és ambigua, la manera d'interaccionar de l'espectador amb la imatge, la transforma, la matisa, la fa més complexa ja que aquest aporta tot un seguit de referents (culturals, emotius, històrics, vivencials...) que li són propis i que només li pertanyen a ell: són la seva manera única d'interaccionar amb la realitat.

Espectador vibrarà amb la imatge si aquesta està en el mateix registre que l'espectador. Dit d'una altra manera, tots vibrem amb unes imatges i no altres perquè coincidim en la manera de mirar que planteja la imatge.

Durant el procés de lectura, l'espectador barreja els gaudis intel·lectual i sensitiu perquè va passant d'entendre el plantejament de la imatge a connectar amb ella. I també pot passar que l'entengui però no hi connecti (no coincideixi amb la seva mirada)

Un dels objectius consisteix en interaccionar amb retrats ja existents i mirar de descobrir la nostra mirada com a espectadors.

Organització del curs

Primera sessió: Presentació del professor
Què és un retrat, orígens, naturalesa i història.
Recorçament: vídeo Retrat-autoretrat de la sèrie Línies, formes i colors d'Alain Jaubert (25').

Segona sessió: Presentació del professor
El retrat com a imatge: una proposta de lectura i de construcció.
Retrats de Hamme i de Javier Pérez
Retrats de promoció del film Les Misèrables.

Tercera sessió: Pràctica
Amb càmera de fotos, trípode i carta de grisos, fem una foto-retrat de cada alumne.
Paral·lelament, els alumnes van mirant llibres de retrats que duu el professor i van fent una selecció de les imatges que els interessa.

Després de la sessió:
Professor processa les imatges amb Capture Nv2 i les desa en format JPG en un pen drive.
Fa una impressió en color i una altra en blanc i negre de cada foto.

Quarta sessió: Pràctica
Sobre la foto impresa en color i en blanc i negre que el professor ha donat a cada alumne, aquest realitza una maqueta per a un autoretrat.
L'alumne ha de dur materials de collage: cel·lo, cola, tipex líquid i de cinta, bolígraf, llapis, goma, maquineta, papers blancs i de color negre o gris, tisores.

La proposta consisteix en trobar l'enquadrament més adequat, la inclinació del cap, l'èmfasi en la llum, i la composició de la imatge perquè transmeti clarament la personalitat del retratat.

Les diverses opcions que vagi prenent la maqueta es fotocopien per tenir-les arxivades i poder-les comparar al final del procés.
Un cop finalitzat el procés, l'alumne visualitza totes les opcions i tria quin és la maqueta definitiva.

Després de la sessió:
Cada alumne s'encarrega d'escanar totes les opcions de maqueta desenvolupades. A la propera sessió durà les imatges en paper i escanejades en un pen drive.

Cinquena sessió: Fòrum
Fem una sessió de posta en comú entre tots els alumnes. Posem totes les opcions de maquetes de retrat de cada alumne i aquest ens explica perquè ha triat la definitiva.
El grup opina sobre la tria i el procés i, si es dóna, proposa noves opcions.

En base a aquest debat, cada alumne acaba de decidir la seva proposta d'autoretrat.
Sisena sessió: Construcció de l'autoretrat definitiu
Cada alumne agafa un ordinador portàtil i comença el tractament digital de la imatge amb programes d'edició d'imatge en base a la maqueta en paper.

El tractament digital de la imatge pot fer-se en tots els factors que l'alumne desitgi, fins i tot, aplicant filtres de color, de monocrom, de llum, de tractaments pictòrics o dibuïstics.

Cada nova proposta que realitzi la desarà en format JPG per tenir un registre del procés.
L'alumne visualitza totes les propostes tria quin és el retrat definitiu.

Sisena sessió: Construcció d'un document digital en què es visualitza tot el procés
Amb un ordinador portàtil, l'alumne realitza un document digital en què enganxa totes les imatges del procés i el retrat definitiu.

Sisena sessió: Construcció d'un document digital en què es visualitza tot el procés
Amb un ordinador portàtil, l'alumne realitza un document digital en què enganxa totes les imatges del procés i el retrat definitiu.

Uitena sessió: Anàlisi d'un retrat: *Retrat de Baltasar de Castiglione de Rafael*
Support: Vídeo Retrat de Baltasar de Castiglione de Rafael de la sèrie Palettes d'Alain Jaubert del Museu del Louvre (30')

Anàlisi meva de diversos retrats que m'interessen.
Després de la sessió:
Cada alumne lla un personatge literari, mitològic, històric o religiós per a un retrat. Pot ser algun moment concret de la narració que acompanya al personatge.

Novena sessió: Pràctica
Cada alumne agafa un ordinador i fa una recerca d'imatges de la història de l'art sobre el personatge triat.
Analitza les imatges en un document visual digital.
Support: fotografies de Cindy Sherman

Després de la sessió:
Cada alumne duu el proper dia la roba i complementes que necessiti per fer-se una foto-retrat a la manera del personatge triat i les seves càmeres de fotos.

Desena sessió: Els alumnes es fan les fotos a la manera del personatge triat amb les seves càmeres.

Onzena sessió: Manipulació manual-digital de l'autoretrat a la manera de...

Dotzena sessió: Cloenda
Fòrum dels retrats a la manera de... i balanç del curs

Altres idees de treball alumnes.

Fer-se un personatge de còmic en base al retrat que s'han fet i que reculli l'essència psicològica de la seva personalitat.

Triar un retrat que els interessi i fer una anàlisi i exposició davant del grup.

Què és un retrat?

Copiar la personalitat del retratat alhora que es reflecteix la mirada de l'artista.
L'home és un ésser complex i unitari per naturalesa.
Un retrat ha de ser una imatge complexa i unitària per poder transmetre la complexitat de la persona retratada.

Empre el llenguatge visual i, per tant, es pot dissenyar perquè transmeti un missatge concret

Insertar aquí la comparativa de les fotos de la dona del National Geografic.

Eines de disseny d'un retrat

Relatives al retratat
Entorn
Postura - mirada (frontal, lateral, perduda...)
Pentinat - vestit - barret - complementes
Caracterització simbòlica del retratat com a figura mitològica, religiosa, literària, històrica o representativa d'un sector social.

Relatives a la mirada de l'artista
Algada de la càmera (ull de l'artista)
Angulació de la mirada respecte el retratat
Enquadrament

Organització (composició) i tipus de formes triades
Capacitat de síntesi per trobar les formes que millor representen el caràcter del representat (al marge de la fidelitat de l'aspecte exterior) i la mirada de l'artista
Il·luminació del retratat i de l'entorn
Color o Blanc i negre
Harmonia cromàtica
Saturació colors o insaturats
Emfoc / tipus d'objectiu / relació model-fons
Representació del volum i de l'espai
Inclusió de simbologia

Relatives a la mirada de l'espectador
Claua culturals o d'altre tipus que la imatge desencadena a la ment de l'espectador i que afecten a la percepció del retrat.

Semblances iconogràfiques

Al llarg de la història, un recurs molt utilitzat ha estat associar la personalitat del retratat o el seu paper a la societat amb una figura mitològica, religiosa, literària o històrica.

D'aquesta manera, els espectadors reben clarament el missatge ja que eren coneixedors dels codis iconogràfics.

Funcions del retrat actual i a la història

Pot ser un retrat sense funció institucional sinó, senzillament com a exercici de coneixement?